

כשרות - בריאות גופנית

ספר החינוך קנד

שלא לאכל בהמה וחיה טמאה - שלא לאכל בהמה וחיה טמאה, שנאמר (ויקרא יא ד ז) את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל והחזיר והארנבת והשפן... משרשי המצוה. מה שכתבנו באזהרת טרפה בסדר משפטים, כי יודע אלקים כי כל המאכלות שהרחיק מעמו אשר בחר, יש בהם נזקים מצויים לגופים שהם כלים לנפשות לפעל בהם ולהתעלות על ידי מעשיהם הטובים. ועל כן הרחיקנו מהם למען יפעלו הנפשות פעלתן ולא ינעלו דלת בפניהם רע מזג הגופות וטמטום הלבבות, וכמו שכתבתי שם.

ספר החינוך עג (פרשת משפטים)

שלא לאכול טריפה - שלא לאכול מן הטרפה, שנאמר (שמות כב ז) ובשר בשדה טרפה לא תאכלו...

משרשי מצוה זו, לפי שהגוף כלי לנפש ובו תעשה פעלתה, וזולתו לא תשלם מלאכתה לעולם, ועל כן באה בצלו לטובתה ולא לרעתה באמת כי האל לא ירע אבל ייטיב לכל... וכמו כן בהיות בגוף שום הפסד מאיזה ענין שיהיה, תתבטל פעלת השכל כפי אותו הפסד, ועל כן הרחיקתנו תורתנו השלמה מכל דבר הגורם בו הפסד. ועל הדרך הזה לפי הפשט נאמר שבא לנו האסור בתורה בכל מאכלות האסורות. ואם יש מהן שאין נודע לנו ולא לחכמי הרפואה נזקן, אל תתמה עליהם, כי הרופא הנאמן שהזהירנו בהן חכם יותר ממך ומהם, וכמה נסכל ונבהל מי שחשב שאין לו בדברים נזק או תועלת אלא במה שהשיג הוא. ויש לך לדעת כי לתועלתנו לא נתגלה סבתן ונזקן פן יקומו אנשים מחזיקים עצמן כחכמים גדולים ויתחכמו לומר, נזק פלוני שאמרה התורה שיש בדבר פלוני איננו כי אם במקום פלוני שטבעו כן, או באיש פלוני שטבעו כן וכן, ופן יתפתה לדבריהם אחד מן הפתאים, על כן לא נתגלה טעמן, להועיל לנו מן המכשול הזה.

וידוע הדבר מדרכי הרפואה שבשר כל הטרפות האסורות לנו מוליד הפסד אל גוף אוכלו מחמת שהטרפות מורה חלי בבהמה. ואל תקשה עליך לומר מה הפסד יוכל להיות בבהמה שנטרפה מיד ונשחטה, כי לא מחכמה תקשה על זה, הלא ידעת כי לכל דבר התחלה, ואם תודה אלי כי בארך הזמן ימצא ההפסד בה מחמת הטרפות, תתחייב להודות כי ברגע הראשון התחל ההפסד אלא שהוא מועט בהתחלה, ואין ספק כי מן הנזק רע אפילו מעוטו. ועוד שכל דיני התורה וכל דבר שיש לו קימא, בגדר כזה יתחייב להיות, שאם תתן דבריך לשעורין לא יתקיים דבר בידך לעולם.

כשרות - בריאות גופנית

ספר החינוך קמז

שלא נאכל חלב בהמה טהורה, שנאמר (ויקרא ז כג) כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו.

כבר כתבתי באסור טרפה בסדר משפטים (מצוה עג) כי מהיות הגוף כלי לנפש ובו תפעל כשר פעלותיה, ולפי זכותו וטוב מזגו יבין דרך הנפש החכמה הנתונה בו, ויאמין לעצתה וילך אחריה, מפני זה צריך האדם להשתדל על כל פנים במהות גופו להעמידו על ישרו ובריו וכחו. וידוע הדבר ומפרסם בין בני אדם כי לפי המאכלים יתפעל הגוף בבריאות או בחלי, כי בשר הגוף היה ונפסד בכל יום ויום, ולפי המזונות הטובים יתהוה בהפך. ועל כן היה מחסדי האל הגדולים עלינו אנחנו עמו אשר בחר והרחיק ממנו כל מאכל מזיק אל הגוף ומוליד בו לחות רעות. וזה הכלל שיש לי לפי הפשט בכל אסור המאכלות, כמו שאמרנו למעלה. וידוע כי החלב דבק ומוליד לחות רעות.

ספר החינוך רמז

מצות נטע רבעי - להיות נטע רבעי כלו קדש. פרוש כל פרות היוצאים באילן בשנה הרביעית לנטיעתו, הם קדש. כלומר, שהם נאכלים לבעלים כמו מעשר שני בירושלים, וזו היא קדשתן, שנאמר (ויקרא יט כד) ונטעתם כל עץ מאכל ובשנה הרביעית יהיה כל פרוי קדש הלולים ליי. ובא הפרוש שהם לבעלים, ופרוש הלולים הוא שיאכלוהו הבעלים בירושלים, וזהו ההלול, וזהו יקראו חכמים בכל מקום נטע רבעי.

ועוד כתב כי אמת הדבר עוד, שהפרי בתחלת נטיעתו עד השנה הרביעית, רב הלחות דבק מאד, מזיק לגוף ואיננו טוב לאכילה. כדג שאין לו קשקשת, והמאכלים הנאסרים בתורה שהם רעים גם לגוף.

כשרות - בריאות גופנית

רמב"ם מורה הנבוכים ג:מח

ואומר, שכל מה שאסרה עלינו התורה מן המאכלות, כולן תזונתן גרועה⁴, ואין במה שנאסר עלינו מה שיש לחשוב שאין בו נזק זולת החזיר והחלב, ואין הדבר כן, כי החזיר לת יותר על המדה⁵ ורבים בו העודפים⁶, ויותר מכן מאסתו התורה מחמת רבוי טגופו ושהוא ביזון מטגופים, וכבר ידעת הקפדת התורה על ראיית הלכלוכים אפילו במדבר במחנה⁷, כל שכן בתוך הערים, ואלו היינו מגדלים חזירים למזון היו געשים השווקים⁸ ואף הבתים מטגופים יותר מבית הכסא, כמו שאתה רואה בארצות ה"פרנג"⁹ עתה. וכבר ידעת אמרם ז"ל פי חזיר כצואה עוברת דמי¹⁰. וכן חלבי הקרבים משביעים¹¹ ומקלקלים את העכול, ומולידיים דם קר דביק, והשריפה יותר עדיפה להם. וכן הדם והנבלה קשים לעכול¹² ותזונתן רעה, וידוע כי הטרפה תחלת נבלה היא¹³.

1 לעיל בחלק זה פרק ח. ופרק לה. 2 בהקדמה סוף הפרק הרביעי. וראה גם בפרק החמישי שם. 3 "בליג" דברים האמורים בבהירות רבה. ובר"ש "בדברים רחבים מאד" ולא דק. 4 "מד'מוס" וענינה כאן מרוחק ודחוי, ובר"ש "מגונה". 5 אפשר: יותר מן הראוי. 6 הכוונה החמרים שאין בהן תועלת. ובר"ש "הפסולת והמותרות". ודברי רבנו כאן הם נגד דברי אבוקרט, ראה פרקי משה מאמר כ, יט. ותימה שלא השיג עליו רבנו שם. 7 וכדלעיל פרק מא. 8 אפשר: החוצות, הרחובות. 9 מונח זה היה כולל את העמים הסלויים, ובמשך הזמן נתפשט על כל האירופים. ורס"ג בבראשית י, ג, תרגם ריפת – פרנגה. ובר"ש "הצרפתים". 10 ברכות כה א. 11 כלומר שהנפש קהה מהם ובסה אותם. 12 על קושי עכול בשר המת ראה משנת אהלות פרק יא מ"ז ופירוש רבנו שם. מהדורתי עמ' רצח. 13 ראה מאכלות אסורות פ"ד הל' ו–ט. 14 אפשר: המין הרצוי מן המין

רשב"ם ויקרא פרשת שמיני פרק יא

ולפי פשוטו של מקרא ותשובת המינים כל הבהמות והחיות והעופות והדגים ומיני ארבה ושרצים שאסר הקב"ה לישראל מאוסים הם, ומקלקלים ומחממים את הגוף, ולפיכך נקראו טמאים. ואף רופאים מובהקים אומרים כן, ואף בתלמוד גוים שאוכלים שקצים ורמשים חביל גופייהו: (שבת דף פו.ב)

כשרות - בריאות גופנית או נפשית?

רמב"ן על ויקרא יא: ט, יג

וטעם הסנפיר והקשקשת, כי בעליהן שוכנים לעולם בעליון המים ובצלוליהן ויקבלו גידול באויר הנכנס שם, ולכן יש בהם קצת חום דוחה מהם שפעת הליחות כאשר יעשה הצמר והשער וגם הצפרנים באדם ובהמה, ושאין לו סנפיר וקשקשת ישכון לעולם בתחתיות המים ובעכוריהם ולרוב הלחות ואפיסת החום לא ידחה מהם דבר, ועל כן הם בעלי לחה קרה דבקה קרובה להמית, והיא ממיתה בקצת המימות כאגמים המעופשים:

והנה נמצא בתולדתם שנוי מה שהזכירו חכמים (ע"ז לה:), שכל חלב הטהורים עומד וחלב הטמאים כולם איננו נקפא ולא יתגבן לעולם, והנה הם משונים, ויתכן מזה שיזיקו באיברי הזרע, ויהיה הזרע המתאסף מן הלחה שבהם קרה ולחה ולא תוליד כלל, או לא תוליד בטוב ונכון, מלבד שיש במותרים טובה ידועה בדרך הרפואות. וראיתי בקצת ספרי הנסיונות, שחלב החזיר אם ינק היונק ממנו יהיה אותו הנער מצורע, וזה לאות שיש בכולם סגולות רעות מאד:

שמות פרשת משפטים פרק כב

וְאִנְשֵׁי-קִדְשׁ תִּהְיוּ לִי וּבֶשֶׂר בְּשֹׁדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לְקָלֵב תִּשְׁלַכְוּ אֹתוֹ:

רמב"ן

ואין האסורין במאכלים רק טהרה בנפש, שתאכל דברים נקיים שלא יולידו עובי וגסות בנפש, על כן אמר ואנשי קודש תהיון לי, כלומר אני חפץ שתהיו אנשי קדש בעבור שתהיו ראויים לי לדבקה בי שאני קדוש, לפיכך לא תגאלו נפשותיכם באכילת הדברים המתועבים ...

זה כנראה סותר את הרמב"ן למעלה

רמב"ן ויקרא פרשת שמיני פרק יא

והסימן הגדול בעופות היא הדריסה, שכל עוף הדורס לעולם טמא, כי התורה הרחיקתהו מפני שדמו מחומם לאכזריותו ושחור וגס, ומוליד המרירה השרופה השחרחרת, ונותן אכזריות בלב. ואין בכל העולם עוף שידרוס מלבד הנזכרים בפרשה, והנה כל עוף שידרוס נדע שהוא מאלו הנזכרים. ואם בידוע שאינו דורס ודאי מותר, שאין בכל האסורים עוף שאינו דורס זולתי אחד והוא פרס או עזניה ... והנה טעם האיסור בעופות, מפני אכזריות תולדותם, **והבהמות יתכן שיהיו כן, מפני שאין בבעלי הגרה והפרסה השסועה דורס, והשאר כולם יטרופו:**

בעוד שהרמב"ן כנראה שמקבל את הטענה של הרמב"ם לגבי היתרונות הבריאותיים, כאן הוא מציין בבירור כי חוקים אלה הם ענין של בריאות נפשית

כשרות – "שאין הוא כרוך בבריאות הגוף"

שמות פרשת משפטים פרק כב

וְאִנְשֵׁי-קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבִשָּׂר בְּשֶׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לְקֶלֶב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ :

רבינו בחיי

...כי ישראל מקודשים לשמו, וכיון שכח מעלתם גדול כל כך, אין להם לאכול בשר טרפה שלקה מצד הכח המשחית, והזכיר "בשדה" לתוספת ביאור כי שם כחו של עשו הרשע שהיה (בראשית כה, כז) "איש שדה" והוא כחו של קין ראש המרצחים שהזכיר בו הכתוב: (שם ד, ח) "ויהי בהיותם בשדה", גם הכלבים מן הצד ההוא והטרפה ראויה להם, ולכך אמר: "לכלב תשליכון אותו".

רש"י הירש

...אין אדם נעשה "קדוש" כשאינו אוכל בשר טריפה, אך דרכו סלולה לקראת חיי קדושה. מאכל טריפה הוא מכשול בדרכנו לקראת השגת ייעודנו הקדוש; מי שאוכל טריפות, יקשה עליו לעלות אל רום מעלת הרוח והמוסר, שעל כולנו להגיע אליו. טעם זה - "ואנשי - קדש וגו'" - העומד בראש איסור טריפה, שהוא הראשון בין דיני כשרות המאכלים שבתורה, טופח על פניהם של כל אלה הרוצים להסביר את הדינים האלה על יסוד טעמי בריאות, אקלים ותנאים שהזמן גרמם, וכוונתם להפקיע את הדינים האלה מתוקפם בזמן הזה. פירשה התורה בטעמים של הדינים האלה ואמרה, שאין הוא כרוך בבריאות הגוף, אלא בטוהר הרוח ובחוסן המוסר, למען נתקדש בקדושה ונהיה מוכנים בכל עת ובכל שעה לקבל כל עניין אלוהי וטהור.

מדרש תנחומא שמיני פרק ו

רבי תנחומא בן חנילאי אמר התיר להם את האסורים ואת השקצים ואת הרמשים, מלה"ד לרופא שהלך לבקר ב' חולים ראה אחד מהם שהיה בסכנה אמר לבני ביתו תנו לו כל מאכל שהוא מבקש, ראה האחד שעתיד לחיות אמר להם כך וכך מאכל יאכל כך וכך לא יאכל, אמרו לרופא מה זה, לזה אתה אומר יאכל כל מאכל שהוא מבקש ולאחר אמרת לא יאכל כו"כ, אמר להם הרופא לזה שהוא לחיים אמרתי לו זה אכול וזה לא תאכל אבל אותו שהוא למיתה אמרתי להם כל מה שהוא מבקש תנו לו שאינו לחיים וכך הקב"ה התיר לעכו"ם השקצים והרמשים אבל ישראל שהם לחיים אמר להם והייתם לי קדושים כי קדוש אני אל תשקצו את נפשותיכם, את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו לא תטמאו בהם ונטמאתם במה למה שהם לחיים שנאמר (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום, הוי עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים.

כשרות - בריאות נפשית

אברבנאל דברים פרשת ראה פרק יז

ואמנם סבת איסור המאכלים האלה ותיעובם כבר חשבו רבים מחכמי אומתנו שהי' לענין בריאת הגוף ורפואתו. כי היה ענין המאכלי' האסורי' ההם שהם מולידי' ליחות רעות ומביאים אל החלאים וכבר כתב זה הרמב"ן בפרשת שמיני על פסוק ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו וזולתו מהחכמי' קיימו כזה. וחלילה לי מהיות מאמין בדבר הזה. שאם היה כי יהיה ספר תורת האלהית כדמות סדור קטן מספר הרפואות הקצרים בדבריהם וטעמיה'. ותמעט מדרגת התור' האלהית וסדור עומק טעמיה גם כי יאמר האומר שהיזק המאכלים ההם הטבעי אפש' שיתוקן במיני טבולים כמו שיתוקן כח הסמים הממיתים ויעשו מהם התרופות כלם ולא ישאר א"כ האיסור במקומו.

גם שענינו הרואות הגוים בלתי נשמרי' מזה אוכלי' בשר החזיר השקץ והעכבר ושאר הבהמו' והעופו' והדגים הטמאי' שהם שלמים וכן רבים חיים כלם היום חזקים כראי מוצק. אין עיף ואין כושל בהם הלא תראה שיש בהמות אחרות שהזקם מפורסם כמו האפעה נחש שרף ועקרב ולא נזכרו כאן בפרשת את זה לא תאכלו. וכל זה ממה שיורה שלא באת התור' לרפאות את הגופות ולבקש בריאות'. אבל היתה כונתה באמת לבקש בריאות הנפש ולבקש רפואת תחלואיה ולכן אסרה המאכלי' האלה הטמאי' לפי שהיו מתעבים ומשקצים ומזיקים אל הנפש המשכלת הטהור'. ומולידי' בה האטימות וקלקול התאוות. בעשות' באדם רוע מזג אשר ממנו תתהוה רוח טומא' המטמא הדעות והמעשי' ומגרש רוח הטהרה והקדושה. אשר עליו בקש דוד (תהלי' נ"א) ורוח קדשך אל תקח ממני. ואמר לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. ומפני זה אמר בסיום פרשת המאכלו' אל תשקצו את נפשותיכ' בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בס כי אני ה' אלהיכם והתקדשת' והייתם קדושים כי קדוש אני וגו'. כי בזה היה ענין האטימות והטמא'. ולא קראם הכתוב מזיקים ולא מחליאי' כי אם טמאים ותועבה להורו' כי טעם איסורם הוא מפאת הנפש כמו שזכרתי ולא מפאת רפואת הגוף ובריאותו :

כשרות - בריאות נפשית

ג כל | מִפְּרֻסָּת פְּרָסָה וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרֻסָּת מַעֲלַת גְּרָה בְּבַהֲמָה
 אֲתָה תֹאכְלוּ : ד אַךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגְּרָה וּמִמְּפָרְסֵי
 הַפְּרָסָה אֶת-הַגָּמֶל כִּי-מַעֲלָה גְּרָה הוּא וּפְרָסָה אֵינְנוּ מְפָרִיס טָמֵא
 הוּא לָכֶם : ה וְאֶת-הַשֶּׁפֶן כִּי-מַעֲלָה גְּרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא יִפְרִיס
 טָמֵא הוּא לָכֶם : ו וְאֶת-הָאֲרָנְבֶּת כִּי-מַעֲלַת גְּרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא
 הִפְרִיסָה טָמֵאָה הוּא לָכֶם : ז וְאֶת-הַחֲזִיר כִּי-מְפָרִיס פְּרָסָה הוּא
 וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרָסָה וְהוּא גְּרָה לֹא-יִגַּר טָמֵא הוּא לָכֶם : ח מִבְּשָׂרָם
 לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טָמֵאִים הֵם לָכֶם :

כלי יקר ויקרא פרשת שמיני פרק יא

את הגמל כי מעלה גרה הוא. הוה ליה לומר כי פרסה איננו
 מפריס שזה עיקר טעם אל הטומאה וכן בשפן וארנבת קשה זה,
 ובחזיר אמר כי מפריס פרסה הוא הוה ליה לומר כי אינו מעלה
 גרה, ולמה התחיל בכולם בסימן טהרה שלהם?

וביאור ענין זה שסימן טהרה שבכולם מוסיף טומאה על
 טומאתן כדרך שאמרו בעשו (בראשית רבה סה א) שנמשל
 לחזיר שפושט את טלפיו להראות כאילו כשר ותוכו מלא תוך
 ומרמה וזה מורה על כל מי שאין תוכו כשרו כמדת הצבועים
המראים את עצמם כשרים והמה בלי ספק גרועים מן הרשע
הגמור שתוכו וברו שוין לרעה, כמו שפירש רש"י על פסוק
 (בראשית לו ד) ולא יכלו דברו לשלום, ועל כן הפרסת פרסה
 בחזיר הוא סימן טומאה לפי שבפרסה זו הוא יכול להטעות
 הבריות ולהראות כאילו הוא כשר וכן בהיפך זה בגמל ושפן
 וארנבת, ואף על פי שכל מדות אלו אינן שייכין בבהמות מכל
 מקום הם מולידים תכונה רעה זו בגוף האוכלם כי כל אוכלם
 יאשמו (על פי ירמיה ב ג) להיות מן כתות הצבועים המראים
את עצמם כשרים כמו עשו וחביריו :

כשרות - בריאות נפשית

ויקרא פרשת שמיני פרק יא

(ד) אַךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלֵי הַגֶּרֶה וּמִמְפָרְסֵי הַפְּרִסָּה אֵת הַגָּמֶל כִּי מַעֲלָה גֶרֶה הוּא וּפְרִסָּה אֵינָנוּ מִפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם :

רש"י הירש

טמא הוא לכם. בתחילת הפסוק כבר נאמר: אך את - זה לא תאכלו. ומכאן, שמשפט הסיפא "טמא הוא לכם" לא בא אלא לנמק איסור זה. עתה נימוק זה נאמר כאן בלשון "טמא"; **ולמדנו מכאן, שאין האיסור תלוי בשיקולי דיאטה של בריאות**; אלא יש לבקש את טעמו באותו תחום, שמושג הטומאה הוא בר משמעות בו. ואין זה אלא תחום הקדושה המוסרית. וכבר ראינו (עיי' לעיל עמ' פג; ז, יט - כא) שקדושה זו מסומלת על - ידי מקדש וקדשיו - ויש להרחיק מהם את הטומאה הסמלית, המתבטאת בטומאת מגע. אם מאכל נאסר מצד טומאתו, הרי איסור זה תלוי בייעודו להתקדש; כי המאכל האסור הוא ניגוד לקדושה, ששומה עלינו לשאוף אליה. טומאת מאכלות היא ניגוד ממשי לקדושתנו המוסרית הממשית - כדרך שטומאת מגע היא ניגוד סמלי לקדושה המסומלת במקדש...

רמב"ם הלכות דעות ג:ג

המנהיג עצמו על פי הרפואה אם שם על לבו שיהיה כל גופו ואבריו שלמים בלבד ושיהיו לו בנים עושין מלאכתו ועמלין לצורכו אין זו דרך טובה אלא ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה' שאי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה או אחד מאיבריו כואב וישים על לבו שיהיה לו בן אולי יהיה חכם וגדול בישראל נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את ה' תמיד אפילו בשעה שנושא ונותן ואפילו בשעה שבועל מפני שמחשבתו בכל כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את ה' ואפילו בשעה שהוא ישן אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא ועל ענין זה צוו חכמים ואמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים והוא שאמר שלמה בחכמתו בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך:

גוף
בריא
כדי
לעבוד
את ה'

כשרות - אידיאל הצמחונות

ספר העיקרים מאמר ג פרק טו

...וכשנתנה תורה לישראל שכבר נמחה זה הדעת מן העולם, אסר להם קצת הבעלי חיים המולידים עובי ועכירות בנפש, ואפילו מה שהתיר מהם לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, כמו שהתיר להם יפת תואר על זה הדרך, וכן אמרו רבותינו ז"ל כי תאוה נפשך לאכול בשר (דברים י"ב כ'), למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון, הנה גלו בפירוש שאכילת הבשר לא הותר אלא על צד ההכרח, ועל כן נאסר בתחלת היצירה עם היותו מזון טוב לסבה שזכרנו בתחלת הפרק, כמו שהיין אף על פי שהוא מזון טוב ומותר לאדם יקרא הכתוב את הנזיר הפורש ממנו קדוש.

חזון הצמחונות והשלום מבחינה תורנית

לעיין באוצר
החכמה

אורות

מהמאמרים*

אפיקים בנגב וטללי אורות

להרב רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

לעילוי נשמת נכדו, נושא שמו,

יקירי וחביבי, מופלא בתורה ובמעשים,

נור מאכילת בשר בעלי חיים. מהיותו בן עשר שנים ויותר,

היה עדין לגאון ולתפארת בית הרב יצ"ו,

ונקטף באביב ימיו, באסון, לשברון לב כל מוקיריו,

ובתוכם

המלקט והמעריך

דוד כהן

* אורות המאמרים האלה הוקראו בכנס צמחונים דתיים, מפ המלומד הרה"ח ר' אדם נח ד"ר בראון ז"ל, שנלבי"ע' ד' אור תשי"ך

כשרות - בריאות נפשית

מב כל הולך על-גחון וכל הולך על-ארבע עד כל-מרבץ רגלים לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם : מג אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם : מד כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ : מה כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני :

ספרא

כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים על כן העליתי אתכם מארץ מצרים על תנאי שתקבלו עליכם עול מצות שכל המודה בעול מצות מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר בעול מצות כופר ביציאת מצרים, להיות לכם לאלהים, בעל כורחכם, והייתם קדושים כי קדוש, כשם שאני קדוש כך אתם קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם כמו כן פרושים.

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויקרא פרשת שמיני
ונטמתם מלמד שהטומאה מטממת את הדעת ומרבה טפשות באדם. והטהרה והקדושה משרה בו באדם רוח הקדש שנא' (משלי ג) אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן :

תלמוד בבלי מסכת יומא דף לט עמוד א
תנו רבנן : בוהתקדשתם והייתם קדשים - אדם מקדש עצמו מעט - מקדשין אותו הרבה, מלמטה - מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא

רש"י

כי אני ה' המעלה אתכם. על מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם. (דבר אחר כי אני ה' המעלה אתכם, בכולן כתיב והוצאתי, וכאן כתיב המעלה, תנא דבי רבי ישמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות דיים, ומעליותא היא גביהו, והוא לשון מעלה) :

אבן עזרא

כי אני ה' כי לא העליתי אתכם מארץ מצרים כי אם להיות לכם לאלהים, ואם לא תהיו קדושים לא אהיה לכם לאלהים, על כן אם רצונכם שאהיה לכם לאלהים תהיו קדושים :

ספורנו

כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים. וראוי לכם שתעשו זה ההשתדלות להתקדש ולהיות קדושים, כדי להפיק רצונני, כי אמנם כונתי כשהוצאתי אתכם מארץ מצרים היה כדי שתשיגו זה, שאהיה לכם לאלהים בלתי אמצעי, ושתהיו קדושים ונצחיים בהדמותכם אלי במדות ובמושכלות, כי קדוש אני : נמשך

כשרות - בריאות נפשית

אור החיים

...עוד ירצה לומר כי אין הקב"ה כביכול יכול ליחד שמו ולהשרות שכינתו אלא על המושלל ממין הרע ההוא, ולזה לא יחד שמו עליהם עד שהוציאם מארץ מצרים, ואם לא ישמרו עצמם מהתיעוב הנה הנם חוזרים להיות כמות שהיו קודם עלותם מארץ מצרים, ויהיו מושללים מבחינה זו:

כלי יקר

כי אני ה' המעלה אתכם וגו'. על פירוש רש"י קשה למה פירט זה במצוה זו יותר מבשאר מצוות. ועוד יש כמה שינויים בין השרץ השורץ ובין השרץ הרומש על הארץ הדבוק ביותר בקרקע שאין הילוכו ניכר כי בו נאמר על הארץ ולא בשורץ, וברומש הזכיר טומאה אצל הנפש שנאמר ולא תטמא את נפשותיכם ובשורץ אמר ולא תשקצו את נפשותיכם: על כן אומר אני שכל הקרב הקרב ביותר אל הארץ ורחוק הוא מן האויר יש בו חלק גדול מן העפרוריות, מן אותן הגבוהים קצת מן הארץ כי הוא פונה ומביט אל מקור חוצבו, וזה טעם שאין האדם הולך על ארבע כי חציו גשמי וחציו רוחני ופונה למעלה, ולשון טומאה גרוע מן לשון שיקוף המורה על דבר נתעב אל האדם אף על פי שאין טומאה בעצמותו, לפיכך הרומש על הארץ ונגרר עליה שאין הילוכו ניכר יש בו חלק גדול מן העפרוריות, לפיכך הוא מטמא הנפש ביותר, ולפי שהגוף עלול ביותר לקבל טומאה מן הנפש על כן אמר בשרץ השורץ שהוא רחוק קצת מן הארץ אל תשקצו את נפשותיכם, שאינן גורמין לנפש כי אם שיקוף ולא טומאה ולא תטמאו בהם היינו הגוף העלול ביותר ומקבל גם הטומאה, אבל השרץ הרומש על הארץ שהוא גרוע ממנו נאמר בו ולא תטמאו את נפשותיכם וקל וחומר לגוף וקל וחומר לשיקוף:

ונתן טעם לדבר כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים מקום נמוך, אל ארץ ישראל שהוא גבוה מכל הארצות (זבחים נד ב), כדי להרחיק אתכם מן העפרוריות השולט ביותר במקום נמוך שאין האויר שולט שם כבמקום גבוה על כן תהיו זהירים ביותר מן השרץ הרומש על הארץ, וזה טעם נכון וברור:

וטעם השחיטה יוכיח, כי השחיטה באה להסיר טומאת העפרוריות שבבהמה שנוצרה מן הארץ, אבל הדגים שנוצרו מן המים שמקורם טהרה אינן צריכין שחיטה כלל אלא באסיפה לבד סגי, והעופות שנוצרו מן הרקק עירוב עפר ומים די להם בסימן אחד למיעוט העפרוריות שבהם. ומה שהמים מביאים טומאה על האוכל תמצא מבואר לקמן פרשת חוקת בסוד הפרה שמטמאה הטהורים ומטהרת הטמאים:

סוף דבר

עקידת יצחק ויקרא שער ס (פרשת שמיני)

...מה שזכרוהו חכמים באומרם (ויקרא רבות פי י"ג) לא נתנו המצות אלא לצרף בהם הבריות והצירוף הוא שיחיה האדם חיי הזהירות והפרישות וקבלת עול מלכות שמים בצמצם עצמו בהרבה דברים שנפשו מתאוה להם ושאר האומות הם מורגלות בהם, וזה משום מצוה או מניעה אלהית, הם ממש חיי הבחירה שעליהם אמרו (ילקוט בראשית רמז י"ד) אם יחיה ימות ואם ימות יחיה כי הוא מחוייב שיטול האדם בעולמו הנצחי מה שנעזב מההנאה והתענוג בעולם הזה מענינים ההם לתקות ההנאה הנפשיית העתידה

ספרא קדושים פרשה ד פרק ט

ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, אם מובדלים אתם מן העמים הרי אתם לשמי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר מלך בבל וחביריו, ר' אלעזר בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם אי איפשי ללבוש שעטנז אי אפשי לאכול בשר חזיר, אי איפשי לבוא על הערוה, אבל איפשי מה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי כך ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי נמצא פורש מן העבירה ומקבל עליו מלכות שמים.

יא: מו זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל-נפש השרצת על-הארץ:

ספורנו

זאת תורת הבהמה והעוף. זאת היא כונת וטעם אסורי מאכלות שהזכיר למעלה:

אוצר המדרשים - פנחס בן יאיר קטע ז

ולמה צוה אותו הקב"ה שיאכל מכל עץ הגן ומנע לו אחד מהם? כדי שיהיה רואה אותו תמיד וזוכר את בוראו ומכיר שעול יוצרו עליו, ושלא תהא רוחו גסה עליו.

סוף דבר

דברים פרק ו

י וְהָיָה כִּי-יָבִיאָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לָתֵת לָךְ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא-בְנִיָּהּ: **יא וּבְתִים מְלֵאִים כָּל-טוֹב אֲשֶׁר לֹא-מְלֵאֵת וּבִרְתֵּי חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא-חֲצֻבָּת כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא-נִטְעַתְּ וְאֲכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ: יב הַשְּׁמֹר לְךָ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-ה' אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עַבְדִּים:**

משך חכמה

ובתים מלאים כ"ט. אפילו קדלי דחזירי הותר בז' שכבשו כו'. לכן מסיק השמר לך, כי טבע דברים האסורים שמטמטם את הלב וכמו שכתוב, ונטמתם במ וכו' ואפילו אם אוכלן בהיתר. ודו"ק. ולכן יחלל שבת לחולה ולא יאכילנו נבלה. ודו"ק.

שו"ע או"ח שכח:יז

היה חולה שיש בו סכנה צריך בשר, שוחטים לו ואין אומרים נאכילנו נבילה; אבל אם הי' החולה צריך לאכילה לאלתר, והנבילה מוכנת מיד והשחיט' מתאחרת לו, מאכילין אותו הנבילה.